દાખલ તારીખ: ૦૩/૦૨/૨૦૨૨
નોંધ્યા તારીખ: ૦૩/૦૨/૨૦૨૨
ફેસલ તારીખ: ૨૮/૦૭/૨૦૨૬
વ્યતિત સમય: ૪વર્ષ,૫માસ, ૨૫દિવસ

સત્યમેવ जयते

<u>નમુનો–અ</u>

મે. માણસાના એડિશ્નલ સીવીલ જજ અને જયુડીશીયલ મેજીસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ કલાસ સાહેબની કોર્ટમાં,મુ.માણસા
ચુકાદાની તારીખ:૨૮/૦૭/૨૦૨૬
ફોજદારી કેસ નં.૪૩/૨૦૨૨
આંક–૩૯

ગુનાની કલમ	:ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮
ફરીયાદીનુંનામ	**:પુનમભાઈ જીવણભાઈ સેનમા, ઉ.વ.૨૯** રહે.ખોડિયાર નગર, ગુ.હા.બોર્ડ, ચાંદખેડા,અમદાવાદ
ફરીયાદી તરફે વિ.વ.શ્રી	: એમ.આર.જાદવ
આરોપીનું નામ	**:ગોપાલ સવાભાઈ સેનમા,ઉ.વ.પુખ્ત** રહે.સેનમાવાસ, મુ.પો.મલેકપુર, તા.વડનગર, જી.મહેસાણા
આરોપી તરફે વિ.વ.શ્રી	:વિધ્વાન એ.પી.પી.શ્રી. એ.આર.ભટ્ટ
આરોપીપક્ષ	:જે.એસ.ઠાકોર

<u>નમુનો–બ</u>

ફરીયાદ દાખલ થયા તારીખ	:૦૩/૦૨/૨૦૨૨
પ્લી નોંધ્યા તારીખ	:૦૮/૦૮/૨૦૨૨
પુરાવો શરૂ થયાની તારીખ	:૦૩/૦૨/૨૦૨૨
ચુકાદાની તારીખ	:૨૮/૦૭/૨૦૨૬
સજા હુકમની તારીખ (લાગુ પડે તો)	:૨૮/૦૭/૨૦૨૬

//આરોપીની વિગત//

અનુ. નં.	આરોપીઓનું નામ	ધરપકડની તારીખ	જામીન મુકિત તારીખ	તહોમત	શું નિર્દોષ છોડવા બાબત	કરવામાં આવેલ સજા	સુનાવણી દરમિયાન અટકાયત સમયગાળો ફો.કા.સંહિતાની કલમ–૪૨૮ મુજબ
૧.	ગોપાલભાઈ સવાભાઈ સેનમા	--	--	ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮	સજા કરી	એક વર્ષ ૩ માસ	--

ફરીયાદી /બચાવપક્ષ/ કોર્ટ વીટનેસ

એ. ફરીયાદપક્ષ

અનુક્રમ	આંક	નામ	પુરાવાનો પ્રકાર
ફ.સા.	૦૫	પુનમભાઈ જીવણભાઈ સેનમા	સરતપાસ

બી.બચાવપક્ષ:–

અનુક્રમ	આંક	નામ	પુરાવાનો પ્રકાર
બચાવપક્ષ તરફે કોઈ પુરાવો રજૂ કરવામાં આવેલ નથી			

સી. કોર્ટ વિટનેસ

અનુક્રમ	આંક	નામ	પુરાવાનો પ્રકાર
		નથી	

ફરીયાદપક્ષે/બચાવપક્ષે/કોર્ટ તરફે રજુ થયેલ દસ્તાવેજોની યાદી

એ.ફરીયાદપક્ષ

અનુક્રમ	આંક	વિગત
૧	૧૮	ગુજરાત અંબુજા કો–ઓપ.બેંક લિ. સોલા શાખા

		અમદાવાદ નો ખાતા નં. ૩૮૦૦૨૦૧૦૦૦૦૬૩૪૬ નો રૂ.૪,૦૦,૦૦૦/– તા.૦૭/૧૨/૨૦૨૧ નો ચેક નં. ૪૦૪૧૯૦ નો અસલ ચેક
૨	૧૯	ચેક રીર્ટન મેમો
૩	૨૦	લીગલ નોટીસની સ્થળપ્રત
૪	૨૧	આર.પી.એ.ડી. કર્યાની અસલ પાવતી
૫	૨૨	પોસ્ટખાતાનું એકનોલેજમેન્ટ
૬	૨૫	લેખીત દલીલો

બી. બચાવપક્ષ

અનુક્રમ	**આંક**	**વિગત**
બચાવપક્ષ તરફે કોઈ પુરાવો રજુ થયેલ નથી.		

સી. કોર્ટ દવારા આંક આપવામાં આવેલ દસ્તાવેજોની યાદી

અનુક્રમ	**આંક**	**વિગત**
કોઈ નથી		

ડી. મટીરીયલ ઓબ્જેકટ

અનુક્રમ	**આંક**	**વિગત**
કોઈ નથી		

//જજમેન્ટ//

(૧) ફરીયાદીએ હાલની ફરીયાદ આરોપી સામે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ ૧૮૮૧ ની કલમ–૧૩૮ મુજબના ગુનાના અન્વયે કરેલ છે.

(૨) ફરીયાદીની હાલની ફરીયાદની ટુંકમાં હકીકત એવી છે કે, આ કામના ફરીયાદી ઉપરોકત સરનામે રહે છે અને નોકરી કરી તેઓનું તથા પરિવારનું જીવન નિર્વાહ કરે છે. ફરીયાદી ને આરોપી એક જ સમાજના હોઈ તથા આરોપી

ફરીયાદીના સગા થતા હોઈ એકબીજાને સારી રીતે ઓળખે છે. આ કામના આરોપીનાઓને ફરીયાદ કર્યાના એક વર્ષ અગાઉ તેમના ઘરે આકસ્મીક નાણાંની જરૂરીયાત ઉભી થતાં આ કામના આરોપીએ તેમના સગા દિનેશભાઈ મગનભાઈ રાવત, રહે.ચેનપુર, અમદાવાદનાઓને જાણ કરેલી જેથી તેઓ પાસે હાલ મોટી રકમ ના હોઈ તેમના ભાઈ પુનમભાઈ જીવણભાઈનાઓની પાસેથી અપાવેલ . જેથી આ કામના આરોપી અને દિનેશભાઈ મગનભાઈ ફરીયાદી પાસે આવેલા અને આરોપીનાઓના ઘરે આવી પડેલ આકસ્મીક જરૂરીયાત માટે રૂા.૪,૦૦,૦૦૦/– ની હાથ ઉછીની માંગણી કરેલી. ફરીયાદી અને દિનેશભાઈ સગા થતા હોઈ વિશ્વાસ રાખી તેઓએ રૂા.૪,૦૦,૦૦૦/– ટુકડે ટુકડે તેઓની બચતની રકમ માંથી આપેલા. જે રકમ સ્વીકારતી વખતે આરોપીએ છ માસની અંદર રકમ પરત કરવાની બાહેંધરી આપેલી. આથી ફરીયાદીએ વિશ્વાસ અને ભરોસો રાખી કોઈ લખાણ કરેલું નહી. છ માસનો સમય પુરો થતાં લેણી રકમની માંગણી કરતાં આરોપી અવાર નવાર બહાના બતાવી સમય પસાર કરે જતા હતાં . છેલ્લે ફરીયાદી દિનેશભાઈને લઈને આરોપી પાસે લેણી રકમની માંગણી કરતાં સદર રકમ ચૂકવવાની જવાદારી પેટે ગુજરાત અંબુજા કો.ઓપ.બેંક લિમીટેડ, શોલા શાખા, અમદાવાદ ચેક નં.૦૦૪૧૯૦, તા.૦૭/૧૨/૨૦૨૧ નો રૂા.૪,૦૦,૦૦૦/– નો સહી કરી આપેલો.આરોપીએ આપેલ ચેક ફરીયાદીએ તેઓની ખાતાવાળિ બેંક બેંક ઓફ બરોડા, ચાંદખેડા શાખામાં ભરતાં સદર ચેક તા. ૦૯/૦૧/૨૦૨૧ ના રોજ ''**ફંડસ ઈનસફીશીયન્ટના**'' શેરા સાથે પરત ફરેલ. જેની જાણ આરોપીને કરતાં કોઈ વાજબી જવાબ આપેલ નહી અને ઉધ્ધતાઈપૂર્વક વર્તન કરેલ તથા લેણી રકમ ચૂકવી આપેલ નહી. આમ આરોપીએ ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ ૧૩૮ મુજબનો ગુનો કરેલ હોઈ આ કામના ફરીયાદીએ આરોપીને વકીલશ્રી મારફતે તા. ૨૯/૧૨/૨૦૨૧ ના રોજ રજી. એ.ડી.થી સાચા અને ખરા સરનામે ડીમાન્ડ નોટીસ મોકલેલ હતી અને રકમ ૧૫ દિવસમાં ચૂકવી આપવા જણાવેલ હતું. જે

નોટીસ આરોપીને તા.૩૧/૧૨/૨૦૨૨ ના રોજ મળી ગયેલ હોવા છતાં આરોપીએ સદર ચેકની લેણી રકમ ચુકવી આપેલ નથી કે નોટીસનો કોઈ જવાબ આપેલ નથી. આમ, આ કામના આરોપી વિરુધ્ધ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ, ૧૮૮૧ ની કલમ-૧૩૮ ના ગુના સબબ હાલની ફરીયાદ અત્રે ની કોર્ટમાં દાખલ કરેલ છે અને આરોપીને પકડી, મંગાવી, તેઓ વિરૂધ્ધ કેસ ચલાવી કેસ સાબિત થયેથી આ કામના આરોપીને સખ્ત સજા અને દંડ કરવા તેમજ ફરીયાદીને ચેકની રકમ વળતર પેટે અપાવવા અરજ ગુજારેલ છે.

(૩) સદરહુ ફરીયાદ દાખલ થતા કોર્ટે વેરીફીકેશન લીધા બાદ આંક-૦૧ નીચે હુકમ કરી, આરોપી વિરૂધ્ધ **ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ કલમ- ૧૩૮** ના ગુના સબબ ક્રિમિનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમુ-૨૦૪ અન્વયે સમન્સ ઈસ્યુ કરવાનો હુકમ કરેલ અને આરોપીનાઓ અદાલતમાં હાજર થતા આંક-૧૦ થી પ્લી લેવામાં આવેલ અને આરોપીને તેની સામેનો ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ કલમ-૧૩૮ મુજબના શિક્ષાપાત્ર ગુના કબુલાત સબબ પુછતા આરોપી એ તેમની સામેના ગુનાનો ઈન્કાર કરતા કેસની ઈન્સાફી કાર્યવાહી આગળ ચલાવવામાં આવેલ છે.

(૪) ફરીયાદપક્ષે તેમના કેસના સમર્થનમાં ઉપરોકત મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવો રજુ ફરેલ છે.

(૫) ફરીયાદપક્ષે પુરાવો જાહેર થયા બાદ આ કામે આરોપીનું **સી.આર.પી.સી.ની કલમ ૩૧૩** મુજબ નિવેદન લેવા માટે પુરતી તક આપવામાં આવેલ છે. આરોપી તરફે કોઈ રીપોર્ટ કે રજૂઆત ન હોય **આંક-૩૭** ની અરજી હેઠળ એફ.એસ.નો હક બંધ કરવામાં આવેલ છે.

(૬) ત્યાર બાદ આરોપી તરફે ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરવાની અનેક તકો આપવામાં આવેલ છતાં આરોપી કે તેમના વકીલશ્રી હાજર રહેતા ન હોઈ કે રજુઆત ન હોઈ ફરીયાદીની આંક–૧૭ ની અરજી હેઠળ ઉલટ તપાસનો હક બંધ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવેલ છે. ત્યાર બાદ ફરીયાદમાં સુધારો કરેલ અને તે પુરતી ઉલટ તપાસની તક આપવામાં આવે છતાં ઉલટ તપાસ કરવામાં આવેલ ન હોય આંક–૩૭ ની અરજી તળે ઉલટતપાસનો હકક બંધ કરવામાં આવેલ છે.

(૭) ત્યારલબાદ હાલનું કામ ફરીયાદપક્ષ તથા બચાવપક્ષની દલીલો ઉપર આવતા ફરીયાદપક્ષના વિ.વ.શ્રી ધ્વારા આંક–૨૫ થી લેખિત દલીલો કરી જણાવેલ છે કે આ કામના ફરીયાદી અને આરોપી સગા થતા આ કામના આરોપીને આકસ્મીક કારણોસર નાણાની જરૂરીયાત હોઈ પુનમભાઈ જીવણભાઈ સેનમાનાઓએ અંકે રૂા. ૪,૦૦,૦૦૦/– તેઓની બચતમાંથી છ માસના વાયદે હાથ ઉછીના આપેલા. છ મહિનાની સમય મર્યાદા પુરી થતા આરોપીએ નાણા ચૂકવી આપેલ ન હોય આ કામના ફરીયાદીએ કડક ઉઘરાણી કરતાં કાયદેસરના લેણા પેટે રૂા.૪,૦૦,૦૦૦/– નો ચેક આપેલ. સદર ચેક તેઓએ બેંકમાં ભરતાં ફંડસ ઈનસફીશીયન્ટના શેરા સાથે પરત ફરેલ છે. જે અંગેને આરોપીને વાત કરતાં કોઈ જવાબ આપેલ નહી કે લેણી રકમ પણ ચૂકવી આપેલ નહી. ત્યાર બાદ ફરીયાદી ધ્વારા બાકી લેણાની ચૂકવણી અંગે નોટીસ આપેલી જે નોટીસ આરોપીને મળિ ગયેલ હોવા છતા કોઈ જવાબ આપેલ નથી કે ફરીયાદીની લેણી રકમ ચૂકવી આપેલ નથી. આમ આ કામના આરોપીએ ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટુમેન્ટ એકટની કલમ ૧૩૮ મુજબનો ગુનો કરેલ હોય તથા ફરીયાદીનુ કાયદેરસનું લેણુ નિકળતુ હોય આરોપીને તકસીરવાન ઠરાવી અધિકતમ સજા કરવા દલીલો કરી જણાવેલ છે. આરોપી તરફે કોઈ રીપોર્ટ કે રજૂઆત ન હોય આરોપીનો દલીલોનો હકક આંક–૩૮ હેઠળ બંધ કરવામાં આવેલ છે

(૮) ફરીયાદપક્ષે રેકર્ડ ઉપર રજુ થયેલ મૌખિક – દસ્તાવેજી પુરાવા ધ્યાને રાખતા નીચે મુજબના મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત થયેલ છે.:

-:: મુદ્દાઓ ::-

/૧/ શું ફરીયાદપક્ષ નિ:શંકપણે પુરવાર કરે છે કે, ફરીયાદી એ આંક-૧૮ વાળો ચેક આરોપીએ પોતાના કાયદેસરના દેવાની ચુકવણીપેટે ફરીયાદીને લખી આપેલ જે ચેક કરીયાદીએ તેમના ખાતામાં ભરતા સદર ચેક "ફંડસ ઈનસફીશીયન્ટના" શેરા સાથે તા.૦૯/૧૨/૨૦૨૧ના રોજ પરત ફરેલો જેની જાણ ફરીયાદીએ આરોપીને કરતાં કોઈ જવાબ આપેલ નહી કે રકમ ચૂકવી આપેલ નહી. જેથી ફરીયાદીએ આરોપીને નેગોશીચેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ની જોગવાઈ મુજબ ફરીયાદીના વકીલશ્રીએ તા.૨૯/૧૨/૨૦૨૨ ના રોજ આરોપીને માંગણા નોટીસ આપેલી અને તે નોટીસ આરોપીને તા. ૩૧/૧૨/૨૦૨૨ ના રોજ મળી ગયેલ હોવા છતાં આરોપીએ નોટીસ મળ્યાથી દિન-૧૫ની અંદર રકમ ચૂકવી આપેલ નહી કે, નોટિસનો કોઇ જવાબ આપેલ નથી જેથી આ કામના આરોપી ધીનેગોશીચેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ-૧૩૮ મુજબનો શિક્ષાને પાત્ર ગુનો કુરેલ છે ?

/૨/ શું હુકમ ?

(૯) ઉપરોકત મુદ્દાઓ અંગેના મારા નિર્ણયો, આ પછી તરતજ દર્શાવેલ કારણો તથા ચર્ચાના અંતે નીચે મુજબ છે.:

(૧) હકારમાં.

(૨)આખરી હુકમ મુજબ.

// કારણો//

મુદા નંબર ૧.

(૯) આ કામે ફરીયાદપક્ષ તરફથી કરવામાં આવેલ મૌખીક દલીલો તથા ફરીયાદ પક્ષે રજુ કરેલ પુરાવાની ચર્ચા કરતા પહેલા ધી નેગોશીચેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ-૧૩૮ ની જોગવાઈઓ ધ્યાને લેવી આવશ્યક છે.:

<u>ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ ના આવશ્યક તત્વો નીચે મુજબ છે.:</u>

(૧) આરોપીએ તેમના ધ્વારા લખવામાં આવેલ ખાતામાંથી ફરીયાદીને નાણાં ચૂકવવા ચેક આપેલ.

(૨) આરોપીએ ફરીયાદીને આપેલ ચેક સમગ્ર અથવા અંશતઃ દેવા માટેની જવાબદારી અદા કરવા માટે આપેલ હતો.

(૩) ચેક જે તારીખે લખ્યો તે તારીખથી ૬ માસની અંદર સમય મર્યાદામાં અથવા વેલીડીટી પીરીયડ બંન્નેમાંથી જે વહેલા ચેક તે સમય મર્યાદામાં રજુ કરવામાં આવેલ હતો.

(૪) તે ચેક આરોપીના ખાતામાં અપુરતા ભંડોળના કારણે પરત આવેલ છે

(૫) ચેક પરત થયાની માહીતી મળ્યા બાદ ફરીયાદીએ નાણાંની માંગણી લેખિતમાં કરેલ હતી.

(૬) તેઓને નોટીસ મળી ગયેલ હોવા છતાં ચેકના નાણા સમય મર્યાદામાં ચુકવી આપેલ નથી.

– નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટના કાયદા મુજબ અદાલતે બે અનુમાન કરવાના રહેશે, જેમાં પ્રથમ અનુમાન કલમ–૧૩૯ અન્વયે કરવાનું રહેશે.

–હવે સૌ પ્રથમ નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૧૮ ધ્યાને લઈએ

<u>કલમ–૧૧૮ :– વટાઉખત વિશે માની લેવાની બાબત...</u>

એથી વિરૂધ્ધનું સાબીત ન થાય ત્યાં સુધી નીચે પ્રમાણે માની લેવામાં આવશે.

<u>(ક)</u> દરેક વટાઉખત અવેજને માટે કરી આપ્યુ અથવા લખી આપ્યુ હતુ ને આવુ દરેક ખત જયારે તે સ્વીકારવામાં આવ્યુ હોય તેના ઉપર શેરો કરી આપવામાં આવ્યો હોય તે વટાવવામાં આવ્યુ હોય અથવા તબદતલ કરવામાં આવ્યુ હોય તે

અવેજને માટે સ્વીકાર્યુ હતુ તેના ઉપર શેરો કરી આપ્યો હોય તે વટાવ્યુ હતુ અથવા તબદીલ કર્યુ હતુ.

(ખ) તારીખ વિશેઃ–

જેના ઉપર તારીખ હોય તેવુ દરેક વટાઉખત તે તારીખે કરી આપ્યુ અથવા લખી આપ્યું હતું.

(ગ) સ્વીકારવાની સમય વિશેઃ–

સ્વીકારાયેલુ દરેક વિનીમયપત્ર તેની તારીખ પછી અને તે પાકયાની તારીખ પહેલા વ્યાજબી સમયમાં સ્વીકારવામાં આવ્યુ હતુ.

(ઘ) તબદીલીના સમય વિશેઃ–

કોઈ વટાવખતની દરેક તબદીલ તે ખત પાકવાની તારીખ પહેલા થઈ હતી.

(ચ) શેરાઓના ક્રમ વિશેઃ–

કોઈ વટાવખત ઉપર કરેલ હોવાનુ જણાતા શેરા તે ખત ઉપર જે ક્રમ l માં કરેલા જણાતા હોય તે ક્રમમાં કરેલા હતા.

(છ) સ્ટેમ્પ વિશેઃ–

ખોવાઈ ગયેલી પ્રોમીસરી નોટ, વિનિમયપત્ર અથવા ચેક ઉપર રીતસર સ્ટેમ્પ લગાડેલો હતો.

(જ) ધારક યથાક્રમ ધારક છે એમ માની લેવા વિશેઃ–

કોઈ વટાવખત ધારક યથાક્રમ ધારક છે પરંતુ જ્યારે તે ખત તેના કાયદેસરના માલિક પાસેથી અથવા તેનો કાયદેસરનો હવાલો ધરાવતી વ્યક્તિ પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી મેળવવામાં આવ્યુ હોય અથવા તે ખત કરી આપનાર અથવા સ્વીકારનાર પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી અથવા ગેરકાયદેસર અવેજને બદલે મેળવવામાં આવ્યુ હોય ત્યારે તે ખતનો ધારક છે એમ સાબીત કરવાનો બોજો તેના ઉપર છે.

કલમ–૧૩૯ – ચેકના ધારણકર્તાની તરફેણમાં અનુમાનઃ–

વિરૂધ્ધની હકીકત સાબીત ન થાય ત્યાં સુધી એવુ માનવામાં આવશે કે તે ચેક ધારણ કરનારે તે ચેક કલમ–૧૩૮ માં દર્શાવ્યા મુજબ કોઈ ભાગમાં થી બોજ મુક્ત થવાના બદલામાં તે ચેક મેળવ્યો હશે. પાછો ફરેલ ચેક વર્તમાન લેણાનો કે જવાબદારી પુરી કરવા માટેનો હતો તેવુ અનુમાન કરીને દેવા પરત્વેનો ન હતો તે ચેક આપનાર ઉપર છે.

ફરીયાદપક્ષે રજુ થયેલ પુરાવો અને ઊભય પક્ષકારો તરફથી કરવામાં આવેલ દલીલની ચર્ચા કરીએ તે પહેલા પુરાવાના બોજા અંગેની ચર્ચા કરવી જરૂરી જણાય છે. સીમાચિન્હ નામ. સુપ્રિમ કોર્ટના સંખ્યાબંધ ચુકાદાથી એ સિધ્ધાંત પ્રસ્થાપિત થયેલ છે કે જયારે આરોપીએ ચેક ફરીયાદીની તરફેણમાં આપેલ હોવાનું પુરવાર થતુ હોય તેવા સંજોગોમાં ચેક કાયદેસરના લેણાં પેટે કે જવાબદારી પેટે આપેલ હોવાનું અદાલતે અનુમાન કરવાનું રહે છે. ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૯ અન્વયે ધારકની તરફેણમાં અનુમાન કરવામાં આવે છે. અલબત્ત આ અનુમાન ખંડનાત્મક હોય છે અને આરોપીએ તે ચેક કાયદેસરના દેવા અને જવાબદારી પેટે આપેલ ન હોવાનો બચાવ લઈ શકશે. વિવિધ ઘણા બધા ચુકાદાઓ ધ્વારા પ્રસ્થાપિત થયેલ છે કે આરોપીએ પોતાનો બચાવ પ્રિપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટીના સિધ્ધાંતના આધારે પુરવાર કરવાનો હોય છે. વધુમાં આરોપીએ પોતાનો બચાવ રજુ કરવા માટે વીટનેસ બોકસમાં પણ આવવુ જરુરી નથી. એટલે કે આરોપીએ પોતાનો બચાવ નિ:શંકપણે પુરવાર કરવાનો હોતો નથી, પરંતુ ચેકના ધારક ની તરફેણમાં કરવામાં આવતા કલમ–૧૩૯ ના અનુમાનમાં માત્ર શંકા ઉપસ્થિત કરવાની હોય છે અને આરોપી જો આવી શંકા ઉપસ્થિત કરવામાં સફળ થાય તો જ ત્યારબાદ તે અંગેનો બોજો ફરીયાદીના શીર પર શીફટ થાય છે અને ત્યારબાદ ફરીયાદપક્ષે પોતાનો કેસ નિ:શંકપણે પુરવાર કરવાનો હોય છે. આમ, ઉપરોકત પુરાવાના સિધ્ધાંતને ધ્યાને રાખીને ફરીયાદપક્ષ તરફથી રજુ થયેલ પુરાવો અને આરોપીપક્ષ તરફથી રજુ થયેલ પુરાવો અને આરોપી ધ્વારા લેવામાં આવેલ

બચાવનું મુલ્યાંકન અત્રેની અદાલતે કરવાનું રહે છે. ફરીયાદપક્ષે રજુ રાખેલ મૌખીક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા તેમજ રજુ કરેલ બચાવ આ તમામ દસ્તાવેજી તથા મૌખીક પુરાવાઓને સોનાના ત્રાજવામાં (ગોલ્ડન સ્કેલ) ઉપર મુલવણી કરવી જરૂરી છે. તેમજ ન્યાયશાસના સ્થાપિત સિધ્ધાંત મુજબ પુરાવાના મુલ્યાંકનને વ્યાખ્યાતીત કરવામાં આવેલ નથી. પુરાવાનું મુલ્યાંકન કેવી રીતે કરવુ અને આરોપી સંભવિત બચાવ રેકર્ડ પર લાવી શકેલ છે કે કેમ. તે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો ઉપર આધારીત હોય છે. પુરાવાના મુલ્યાંકનનો આધાર પુરાવાના કાયદાની કલમ –૩ માં કરવામાં આવેલી "સાબીત" અને "નાસાબીત" ની વ્યાખ્યા ઉપર આધારીત છે. સાબીત થયેલી હકીકતો કોને કહેવાય અને તે જોવામાં આવે તો અદાલત સમક્ષ જે બાબતો ઉપરથી એક સામાન્ય સમજદારી ધરાવતી વ્યક્તિ કે જે તે સંજોગોમાં જે હકીકતનું અસ્તીત્વ હોવાનું માને તો તેવી હકીકત સાબીત થયેલી ગણાય અને અદાલત એક હકીકતનું અસ્તીત્વ માને અથવા એટલી હદે અસ્તીત્વ સંભવિત માને કે એક સમજદાર વ્યક્તિ જે તે સંજોગોમાં તેવુ અસ્તીત્વ છે તેવી ધારણાથી વર્તે અલબત્ત ગણીત જેવી ચોક્કસતા અને ચુસ્તતાનો આગ્રહ અન ઉપેક્ષીત છે.

(૧૦) હાલના કામે ફરીયાદ પક્ષ કાયદેસરનું લેણું સાબિત કરી શકેલ છે કે નહીં તેની ચર્ચા કરતા અગાઉ આ કામે નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ તથા અન્ય વડી અદાલતોના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપીત કરેલ સિધ્ધાંત ધ્યાને લેવા આવશ્યક છે.

In the matter between **M/s Prajapati Oil Industries through owner Rameshbhai V/S State of Gujarat reported in 2004(1) GLH Pg.365 Hon'ble Gujarat High Court** has held that, as soon as a cheque is issued in favour of a party the presumption is that, it is issued against consideration. The burden to rebut this presumption is on the person who issues the cheque. In absence of such rebuttal it can not be said that

cheques were without consideration. Also, Hon'ble Gujarat High Court in para-25 of its judgment held that, on a bare reading of Section-138 of the act it is clear that as soon as cheque is produced of record, a presumption will arise about the consideration that the negotiable instrument concerned was made or drawn for consideration.

In the matter between **Mangubhai Mansukhram Pandya V/S Pranjivan Tribhovandas Purohit, reported in 1991(2) GLH Pg.65 Hon'ble Gujrat High Court has held that,** Section-118 of the N.I. Act raises a statutory presumption that,

- There was consideration for every negotiable instrument.
- This presumption continues until it is rebutted.
- Onus of proof that there was no consideration is on the defendant.
- Initial burden lies on the plaintiff to prove execution of the pronote. But once the burden discharged court has to raise the statutory presumption.

નામદાર સુપ્રિમકોર્ટે **Bharat Barrel And Drum Manufacture Company LTD V/S Amin Chand Payrelal, 1999(3) SCC 35** ના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપીત કરેલ છે કે, "The Bare denial of the passing of the consideration apparently does not appear to be any defence. Something which is probable has to be brought on record for getting benefit the onus of proving to the plaintiff. To disprove the presumption, the defendant has to bring of record such facts and circumstances upon consideration of which the court may believe that the consideration does not exist or its non-existence was so probable that a prudent man would, under the circumstances of the case,

act upon the plea it did not exist."–આ ઉપરાંત નામદાર સુપ્રિમકોર્ટેના **K.N.Beena V/S Muniyappan, 2001(0) AIR (SC) 2895 તથા Hiten P. Dalal V/S Bratindranath Banerjee, 2001(6) SCC-16** ના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપિત કરેલ Burden of proving that cheque had not been issued for any debt or liability is on the accused. Denial avernments in reply by accused are not sufficient to shift burden of proof on to the complainant. Accused has to prove in trial by leading cogent evidence that there was no debt or liability. Further held that, setting a side of conviction on basis of some formal evidence led by accused is not proper.

આ ઉપરાંત નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટના **Krishna Janardhan Bhat V/S Dattatraya G. Hegde (2008 (0) Cr.LJ 1172), K. Prakashan V/S P.K. Surenderan (2008 (1) SCC (Crimes) 200) તથા Rangappa V/S Sri Mohan (AIR 2010 SC 1898)** ના ચુકાદાઓમાં નામદાર સુપ્રિમકોર્ટે પ્રસ્થાપિત કરેલ છે કે, આરોપી પ્રીપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટી જેટલો પુરાવો આપે તો પણ અનુમાનોનું ખંડન થયેલુ ગણી શકાય અને ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ-૧૩૯ ના અનુમાનનું ખંડન કરવા માટે આરોપીએ સાક્ષીના પાંજરામાં આવવુ જરૂરી નથી.

(૧૧) હાલના કામે ફરિયાદપક્ષ તર્ફે રજુ થયેલ તમામ મૌખીક- દસ્તાવેજી પુરાવા ની વિગતે ચર્ચા કરીએ તો તે નીચે મુજબ છે.:

ફરીયાદપક્ષે પોતાનો કેસ પુરવાર કરવા માટે આંક-૦૫ થી **ફરીયાદીશ્રી પુનમભાઈ જીવણભાઈ સેનમાનાઓનું** સરતપાસનું સોગંદનામું ધી નેગ્રોશ્યેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ-૧૪૫ હેઠળ રજુ કરેલ છે અને તેમાં ફરીયાદ આંક-૦૧ માં જણાવ્યા મુજબની વિગતો જણાવેલ છે. જેથી બીનજરૂરી તેનું પુનરાવર્તન કરવામાં આવતુ નથી વધુમાં ફરીયાદીએ તેની ફરીયાદ તથા સોગંદનામાના

સમર્થનમાં દસ્તાવેજી પુરાવા રજુ કરેલ છે જેનું મુલ્યાંકન કરવામાં આવે તો આંક-૧૮ થી અસલ ચેક, આંક-૧૯ થી ચેક રીટર્ન મેમો, આંક-૨૦ થી આર.પી.એ.ડી.થી નોટીસ, આંક-૨૧ થી આર.પી.એ.ડી. કર્યાની અસલ પાવતી, આંક-૨૨ થી પોસ્ટખાતાનું એકનોલેજમેન્ટ રજુ કરેલ છે જે ધ્યાને લીધેલ. ફરીયાદીની સરતપાસમાં રજુ થયેલ સદરહુ તમામ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ અસલ તથા જાહેર દસ્તાવેજો હોય તેમજ સદરહુ તમામ દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ફરીયાદીના સરતપાસ સોગંદનામા હેઠળ સમર્થન મળતુ હોય સદરહુ દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ન માનવા કોઈ કારણ ઉપસ્થિત થતુ જણાતુ નથી.

(૧૨) ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ-૨૦ મુજબ જ્યારે ચેક લખનાર ચેક ધારણ કરનારને ચેક સહી કરીને આપે ત્યારે તે ચેકમાંની વિગતો લખવા ની કે પુર્તતા કરવાની ચેક ધારણ કરનારને પ્રથમ દર્શનીય રીતે ઓથોરીટી આપેલ છે તેવુ અનુમાન કરવાનું રહે છે. ચેકમાં આરોપીની સહી નથી કે આ ચેક આરોપીનો નથી તેવી બચાવ તકરાર ન હોઈ તેમજ ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરી ફરીયાદીના પુરાવાને પડકારેલ ન હોય કે તેથી વિરૂધ્ધની કોઈ હકીકત રેકર્ડ પર લાવેલ ન હોય ત્યારે રજુ અસલ ચેક કે જે એક જાહેર દસ્તાવેજ છે તેને ન માનવાને કોઈ કારણ ઉપસ્થિત થતુ નથી. આ કામે **આંક-૧૯** થી ચેક રીટર્ન મેમો રજુ કરવામાં આવેલ છે, જેમા **"ફંડસ ઈનસફીશીયન્ટ"** ના કારણે વાદગ્રસ્ત **ચેક નં. ૪૦૪૧૯૦** નો પરત કરેલાનું જણાવેલ છે, **આંક-૨૧** થી આર.પી.એ.ડી.ની પાવતી અને આંક-૨૨ થી પોસ્ટખાતાનું એકનોલેજમેન્ટ રજુ કરવામાં આવેલ છે. આરોપી તર્ફે નોટીસમાં જણાવેલ સરનામે આરોપીને નોટીસ મળેલ નથી કે ફરીયાદીની નોટીસ બજેલ નથી તેવી કોઈ બચાવ તકરાર આરોપીએ જાતે હાજુર રહી લીધેલ નથી કે તે સંબંધે કોઈ મૌખીક કે દસ્તાવેજી પુરાવો રજુ કરી તે હકીકત પુરવાર કરેલ નથી તેમજ ફરીયાદપક્ષ તર્ફે રજુ ઉપરોકત દસ્તાવેજી પુરાવાઓનું ખંડન આરોપી તર્ફે ફરીયાદીની ઉલટતપાસ

દરમ્યાન કે વિરુધ્ધનો પુરાવો રજુ કરીને કરવામાં આવેલ નથી કે જેના ઉપરથી એવુ પુરવાર થાય કે, આરોપીને નોટીસની બજવણી થયેલ છે. આ સંજોગોમાં ફરીયાદપક્ષ તર્ફે રજુ દસ્તાવેજી પુરાવા ન માનવાને કોઈ કારણ ઉપસ્થિત થતુ જણાતુ નથી. આ કામે આરોપી તર્ફે ફરીયાદપક્ષના રેકર્ડ ઉપરના રજુ મૌખીક તથા દસ્તાવેજી પુરાવાઓનું ખંડન મૌખીક કે દસ્તાવેજી પુરાવા આપીને કરેલ નથી કે કોઈ સાહેદો તપાસેલા નથી આરોપીએ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ કલમ-૧૧૮(એ) તથા કલમ - ૧૩૯ માં ઠરાવેલ પુર્વધારણાઓનું ખંડન કરવા ફરીયાદપક્ષના પુરાવા ઉપર આધાર રાખેલ છે, પરંતુ ઉલટતપાસમાં પણ ખંડન કરવામાં નિષ્ફળ રહેલ છે.

(૧૩) આ કામે ફરીયાદપક્ષે રજુ થયેલ પુરાવો ધ્યાને લેતા આરોપીપક્ષે કલમ-૧૩૯ ની કાયદાના અનુમાનનું ખંડન કરતો પુરાવો રેકર્ડ ઉપર લાવી શકેલ છે કે કેમ? તે સંદર્ભે સૌપ્રથમ જોવામાં આવે તો, **આંક-૧૮** વાળા ચેકમાં આરોપીની સહી હોવા બાબતે કોઈ તરાર લીધેલ નથી તે સંજોગોમાં **નામ. સુપ્રિમ કોર્ટના AIR 2010 SC 1989 (Rangappa V/s. Sri Mohan) Criminal Appeal No.1020 of 2010 ના ચુકાદા** મુજબ ચેકના યથાનુંકમના ધારક હોલ્ડર ઈન ડયુ કોર્ષની તરફેણમાં અદાલતે અનુમાન કરવાનું હોય છે. જેથી પ્રાથમીક તબકકે ફરીયાદવાળો ચેક આરોપીએ ફરીયાદીના કાયદેસરના લેણાની જવાબદારી સ્વીકારી ઈસ્યુ કરેલા હોવાનું અનુમાન કરેલ છે અને તે વિગતે પુરાવાનું અર્થઘટન કરેલ છે કે શું આરોપી પુરવાર કરે છે કે, ફરીયાદીનું આરોપી પાસે કાયદેસરનું લેણું ન હોવા છતાં આરોપીના ચેકનો દુરપયોગ કરી હાલની ખોટી ફરીયાદ આરોપી સામે દાખલ કરેલ છે.

(૧૪) કાયદેસરનું લેણું :-

ફરીયાદપક્ષ તર્ફે ઉપરોકત રજુ થયેલ ફરીયાદીનું સોગંદનામું તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા ચેકો, ચેક રીટર્ન મેમા, નોટીસ, નોટીસ બજી ગયા બાદ આરોપી ખુદ કોર્ટમાં હાજર રહેલ છે અને પ્લી લેવામાં આવેલ છે. ત્યારબાદ સદરહુ કામે કરીયાદીના ઉપરોકત મૌખીક તથા દસ્તાવેજી પુરાવા રજુ થયેલ છે જે તમામ હકીકત આરોપીના ધ્યાન ઉપર છે તેમ છતાં આરોપીએ કોઈ બચાવ લીધેલ નથી. તેમજ વાદગ્રસ્ત ચેકવાળુ ખાતું પણ આરોપી પોતે નીભાવતા ન હોવા અંગેનો પણ બચાવ આરોપીએ લીધેલ નથી તેમજ આરોપીએ કોર્ટમાં હાજર રહી કોઈ બચાવ લીધેલ નથી તેમજ વાદગ્રસ્ત ચેક તેઓએ આપેલ ન હોવાનો કોઈ બચાવ અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહી લીધેલ નથી કે આરોપીએ અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહી કોઈ મૌખીક પુરાવો રજુ કરેલ નથી કે કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા આધાર હાલના કામે રજુ રાખેલ નથી તેમજ આરોપીએ ખુદે કોર્ટમાં હાજર રહી તેમની સામેના ગુનાનો ઈન્કાર કર્યા બાદ તેમના બચાવમાં આરોપીએ કોઈ પુરાવો રજુ કરેલ નથી. આમ, આરોપીએ અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહી ફરીયાદીના પુરાવાનું ખંડન કરેલ નથી. વધુમાં વાદગ્રસ્ત ચેકવાળુ ખાતુ આરોપીનું ન હોવાનું કે ચેકમાં પોતાની સહી ન હોવા અંગેનો કોઈ બચાવ આરોપી દવારા લીધેલ નથી. આરોપી જાતે પોતાનો બચાવ રજુ કરવા જાતે વિટનેસ બોક્ષમાં આવી જુબાની આપેલ નથી કે અન્ય કોઈ સાહેદોને તપાસી તેમનો બચાવ પુરવાર કરેલ નથી. આમ ફરીયાદી તર્ફે તેમના જે દસ્તાવેજો રજુ કરેલ છે તેનું ખંડન કરવા કોઈ મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવાઓ આરોપી તરફે રજુ કરવામાં આવેલ નથી. વધુમાં, કલમ -૨૦ નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ મુજબ જયારે કોઈ ચેક કોઈ વ્યકિત સહી કરી ને આપતા હોય તો તે કાયદેસરના લેણા પેટે આપેલ હોય તેવુ અનુમાન કોર્ટે કરવાનું રહે છે અને તેનો ખંડનાત્મક પુરાવો રજુ કરવાની જવાબદારી જે તે વ્યકિત ચેક આપનાર હોય તેની રહે છે. આરોપીએ સદરહુ બાબતનો ખં ડનાત્મક પુરાવો નામદાર કોર્ટ સમક્ષ રજુ કરેલ નથી ત્યારે હાલની ફરીયાદમાં પુરાવામાં રજુ રહેલ ચેક આરોપીએ ફરીયાદીને કાયદેસરના લેણા પેટે આપેલ હોવાનુ જણાય

આવે છે. જેથી આરોપી સામે જે અનુમાન કલમ-૧૩૯ મુજબ ઉપસ્થિત થાય કે સદર ચેક લેણા પેટે આપવામાં આવેલ છે જે ખંડનાત્મક અનુમાન હોયછે તેનું ખંડન મૌખીક કે દસ્તાવેજી પુરાવાથી કરવામાં આરોપી નિષ્ફળ નીવડેલ છે તેમજ હાલના કેસમાં પુરાવા જોતા આરોપીએ કરીયાદીના પુરાવાનું ખંડન કરતો કે શંકા ઉપજાવે તેવો કોઈ સચોટ અને વિશ્વસનીય પુરાવો રેકર્ડ ઉપર રજુ કરવામાં નિષ્ફળ ગયેલ છે. ત્યારે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ-૧૩૯ ના પ્રિ ઝમ્પ્શન મુજબ તેમજ **નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ ૨૦૧૦(૧) ડી.સી.આર. ૭૦૬, રંગપ્પા વિરુધ્ધ શ્રીમોહનના** કેસમાં ઠરાવેલ સિધ્ધાંત મુજબ જ્યાં સુધી આરોપી વિરુધ્ધનો પુરાવો ન આવે અગર તો ફરીયાદીનો પુરાવો વિશ્વસનીય રીતે રીબર્ટ ન થાય ત્યાં સુધી ચેક કાયદેસરની જવાબદારીના દેવા પેટે આપેલ છે તેમજ કોર્ટનું રજુ થયેલ રેકર્ડ જોતા ફરીયાદપક્ષે રજુ થયેલ પુરાવાનું ખંડન કરવામાં આરોપી સંપુર્ણપણે નિષ્ફળ જાય છે જેથી આ કામે **મુદ્દા નં.૧** નો નિર્ણય હકારમાં આપી મુદા નં.૨ અંગે નીચે મુજબનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

//હુકમ//

(૧) આ કામે આરોપી ગોપાલ સવાભાઈ સેનમાનાઓને ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ ના ગુનામાં ક્રિમીનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમ–૨૫૫(૨) અન્વયે તકસીરવાન ઠરાવવામાં આવે છે.

(૨) સજા અંગે સાંભળવા પર મુલ્તવી.

તા.૨૮/૦૭/૨૦૨૬	**(કુ. દામિની દિક્ષિત)**
સ્થળ:માણસા	એડિશ્નલ સીવીલ જજ અને
	જ્યુડી.મેજી.ફ.ક.,માણસા
	કોડ નં. ૦૧૬૯૮

:: સજા અંગે હુકમ ::

(૧૫) હાલના કામે ફરીયાદી તથા તેમના વિ.વ.શ્રી હાજર છે. આરોપી કે તેમના વિ.વ.શ્રી હાજર નથી. ફરીયાદીના વિધ્વાન વકીલશ્રીને સાંભળ્યા.

ફરીયાદી તરફે વિ.વ.શ્રીની એવી રજૂઆત છે કે, હાલના આરોપીએ ગંભીર પ્રકારનો ગુનો કરેલ છે. ચેકો રીટર્ન થવાના કિસ્સા વધી રહેલ છે. સમાજમાં દાખલો બેસાડવો જરૂરી બની જાય છે. જેથી આરોપીને કાયદા મુજબની મહતમ સજા કરવી જોઈએ અને વળતર અપાવવો જોઈએ.

આરોપીને જયારે દોષીત ઠરાવવામાં આવે ત્યારે તેઓને સજા અંગે સાંભળવાના રહે છે પરંતુ આ અંગેની જોગવાઈ કી.પો.કોડની કલમ – ૨૪૮(૨) વોરંટ ટ્રાયેબલ કેસ અને ૨૩૫ (૨) સેશન્સ ટ્રાયેબલ કેસમાં જ છે જ્યારે મારી સમક્ષ કી.પ્રો.કોડની કલમ ૨૦૦ અન્વયે સમન્સ કેસની ચુરીયાદ હોય, તેમાં આરોપીને સાંભળવાની જરૂર રહેતી ન હોય, આરોપીને સજા અંગે સાંભળવામાં આવેલ નથી.

(૧૬) ફરીયાદીના વિ.વ.શ્રી ની દલીલો સાંભળી. હાલના યુગમાં કોઈપણ વ્યકિત, કોઈપણ ભોગે મોટી રકમ મેળવવા કે માલસામાન ખરીદતી વખતે તે સામે ખોટા ચેકો લખી આપી ઘણી વાર કોરા ચેકો આપતા હોવાના કિસ્સા વધી રહેલ છે. રકમ કે માલસામાન મેળવ્યા બાદ તે રકમ અથવા માલસામાનનું મુલ્ય પરત કરતા નથી અને નાણાં ન ચુકવવા પડે તે માટે કાયદાનું ખોટુ અર્થઘટન કરી, તેનો દુરપયોગ કરતા રહે છે. રકમ પરત કરતા નથી અને ચેકો વગર સ્વીકાચે પરત થતા રહે છે તે ખુબ ગંભીર બાબત ગણાય અને આવા ગુન્હાઓ દિન–પ્રતિદિન વધી રહ્યા છે. જેના ઉપર અંકુશ રાખવો જરૂરી છે. સામાન્ય રીતે સજાની માત્રા કેવી હોવી જોઈએ તે બાબતે નામદાર વડી અદાલત તથા સર્વોચ્ચ અદાલતના માર્ગદર્શક ચુકાદાઓ ઉપલબ્ધ છે. ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટમાં સદર જોગવાઈ સુધારાથી દાખલ કરવા પાછળ લેજીસ્લેચરનો હેતુ

બેન્કનું કામકાજ તેના નિયમોનુસાર અને કોઈપણ જાતના અવરોધ વિના સતત અવિરતપણે ચાલતુ રહે તે માટેનું છે. આ કામે આરોપીએ ફરીયાદી સાથે લોન પેટેનો નાણાંકીય વ્યવહાર થયેલ તે અંગેની ફરીયાદીની લેણી રકમ પરત ચુકવવા તેમની સહીવાળો ચેક ફરીયાદીને આપેલ છે જે ચેક **"ફંડસ ઈન સફીશીયન્ટ"** ના શેરાથી વગર સ્વીકારાયે પરત ફરેલ છે. નોટીસ આપ્યા બાદ પણ નાણાં પરત કરેલ નથી. લાંબો સમય કેસ ચાલતા દરમ્યાન પણ જરૂરીયાત પેટે લીધેલ નાણાં પરત કરવા કોઈ રકમ પરત કરેલ નથી. કાયદા પાછળનો હેતુ તથા આરોપીની વર્તણુંક લક્ષમાં રાખતા, આરોપી પ્રત્યે દયા રાખવી ન જોઈએ અને સમાજમાં દાખલો બેસે, લોકોનો બેન્કીંગ વ્યવસ્થામાં વિશ્વાસ ટકી રહે તે માટે આરોપીને ચોકસપણે સજા કરવી જોઈએ તેમ આ અદાલતનું માનવું છે. કારણ કે, કાયદાના પ્રસ્થાપિત સિધ્ધાંત અનુસાર કાયદો ઘડવા પાછળનો લેજીસ્લેચર નો ઈરાદો કાયદાને અસરકારક બનાવવાની મુખ્ય ફરજો અદાલતોની છે અને જો તે મુજબ ન કરવામાં આવે તો લોકોનો બેંકીંગ વ્યવસ્થામાં વિશ્વાસ ઉઠી જશે, લોકો ચેકોનો બેફામ દુરઉપયોગ કરતા અચકાશે નહી જેના કારણે ભરતીય અર્થતંત્ર કે જે વિકાસશીલ અર્થતંત્ર છે તેને નુકશાન થાય તેમ છે.

(૧૭) હાલના કેસની હકકીતો અને સંજોગો લક્ષમાં લઈએ તો, આરોપી ને જરૂરીયાત માટે અવેજ પેટે લીધેલ રકમ પેટેના વ્યવહારની ફાયદેસરની લેણી રકમ સામે ચેક આપવાની ગંભીરતાનો તેમને ખ્યાલ હોવો જોઈએ. ખોટા બચાવ લઈ સમય ખેંચ્યા બાદ કેસ ચાલતા દરમ્યાન પણ આરોપી તરફે ફરીયાદીને ચેકની રકમ ચૂકવવામાં આવેલ નથી. બેલેન્સ ન હોવા છતાં ખોટો ચેક આપેલાનું જણાય છે. આમ, આરોપીની દાનત રકમ ફરીયાદીને પરત નહી આપવાની જણાય છે. આરોપીની વર્તણૂક લક્ષે રાખી, તેને પ્રોબેશનનો લાભ આપવો પણ યોગ્ય જણાતો નથી. તે ઉપરાંત આ અદાલતે ધી નેગોશીએબલ

ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટ ૧૮૮૧ ની કલમ–૧૩૮ માં જણાવેલ સજા ની જોગવાઈઓ પણ લક્ષે લીધેલ છે.

[<u>138.</u> Dishonour of cheque for insufficiency, etc., of funds in the account. Where any cheque drawn by a person on an account maintained by him with a banker for payment of any amount of money to another person from out of that account for the discharge, in whole or in part, of any debt or other liability is returned by the bank unpaid, either because of the amount of money standing to the credit of that account is insufficient to honour the cheque or that it exceeds the amount arranged to be paid from that account by an agreement made with that bank, such person shall be deemed to have committed an offence and shall, without prejudice to any other provisions of this Act, <u>***be punished with imprisonment for [a term which may be extended to two years], or with fine which may extend to twice the amount of the cheque, or with both :***</u>

ફરીયાદી તરફે વળતરની રજુઆત લક્ષે લીધી. આ અદાલતે <u>**નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટના ૨૦૦૭(૧) જી.એલ.એચ. પાના નં.૨૨૫ શંકરલાલ એન્ડ પરમાર વિરૂધ્ધ દિનેશ બાબુલાલ બોરીયા વાળા**</u> વિગેરેના ચુકાદાની હકીકતો લક્ષમાં લીધેલ છે, જેમાં સજા કરતી વખતે દંડ ચુકવવાનો આદેશ દુર કરેલ હતો, પરંતુ વળતર ચુકવવાનો આદેશ યથાવત રાખવામાં આવેલ હતો તે ચુકાદા અનુસાર આરોપીને દંડ અને વળતર ચુકવવાનો હુકમ એક સાથે ન કરી શકાય, તે હકીકત આ અદાલતે લક્ષે લીધેલ છે. વધુમાં, <u>**નામદાર કેરાલા હાઈકોર્ટનો એમ.વી. નલીન કહાન વિરૂધ્ધ એમ. મેશન, ૨૦૦૯ ક્રીમીનલ લો જનરલ પાના નં૧૭૦૩ નો ચુકાદા મુજબ**</u> આરોપીને પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એકટ તથા ક્રિમીનલ પ્રોસીઝર કોડની કલમ-૩૬૦ ની જોગવાઈનો લાભઆપવો ન્યાયોચીત જણાતો નથી અને તેથી આરોપી સામેના ગુનાનો પ્રકાર તથા **આંક-૧૮** વાળો ચેક આપેલ હોવાની

ફલીત થતી હકીકત ધ્યાને રાખી તથા નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટના ૨૦૦૪(૨) જી.એલ.એચ. **નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટના ૨૦૦૪(૨) જી.એલ.એચ. પાના નં.૨૯,આર.સી.મહેતા વિરૂધ્ધ ગુજરાત સ્ટેટ ફર્ટીલાઈઝર કંપની લી.** ના ચુકાદામાં જણાવેલ હકીકતે ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ–૧૩૮ની જોગવાઈ કરવાનો ધારાસભાના આશય ધ્યાને રાખી તથા ક્રિમીનલ પ્રોસીઝર કોડની કલમ -૨૯(૨) ની જોગવાઈ ધ્યાને લઈને આ અદાલત **મુદ્દા નં.૨** અન્વયે નીચે મુજબનો **"આખરી હુકમ"** કરવામાં આવે છે.

:: આખરી હુકમ ::

(૧) આ કામના આરોપી ગોપાલભાઈ સવાભાઈ સેનમા, રહે. સેનમાવાસ, મુ.પો.મલેકપુર, તા.વડનગર, જી. મહેસાણાનાઓને ક્રિમિનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમ-૨૫૫(૨) અન્વયે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ-૧૩૮ ના ગુના સબબ તકસીરવાન ઠરાવી **એક વર્ષની** સાદી કેદની સજા કરવામાં આવે છે.

(૨) આરોપીએ ક્રિમિનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમ-૩૫૭(૩) અન્વયે ફરીયાદીને વળતર તરીકે ફરીયાદમાં જણાવેલ ચેકની રકમ રૂ.૪,૦૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા ચાર લાખ પૂરા/-) દિન-૬૦ માં ચુકવી આપવા. જો આરોપી સદર વળતરની રકમ ચુકવવામાં કસુર કરે તો આરોપીએ વધુ **ત્રણ માસની** સાદી કેદની સજા ભોગવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૩) હુકમ અનુસાર સજા ચીઠ્ઠી જારી કરવી.

(૪) કી.પ્રો.કોડની કલમ ૨૬૩(૧) અન્વયે આરોપીને આરોપીને આ ચુકાદાની નકલ વિનામુલ્યે પુરી પાડવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

હુકમ આજરોજ તારીખ ૨૮ મી, માહે જુલાઈ, સને–૨૦૨૬ ના રોજ ખુલ્લી અદાલતમાં વાંચી સંભળાવી જાહેર કર્યો.

તા.૨૮/૦૭/૨૦૨૬ સ્થળ:માણસા	**(કુ. દામિની દિક્ષિત)** એડિશ્નલ સીવીલ જજ અને જયુડી.મેજી.ફ.ક.,માણસા કોડ નં. ૦૧૬૯૮